

Vi er ligesom rotter

Af [EBBE IVERSEN](#)

Der findes mange begavede filmskabere, men decideret intellektuelle instruktører er sjældne. Filmkunsten er jo mere udadvendt end indadvendt og af natur ikke en nichékunst for et snævert elitært publikum – så meget desto mere imponerende er det, at franske Alain Resnais har haft en lang og glørværdig karriere som udpræget intellektuel filmkunstner af kompromisløs karakter (fig. 1).

Det gør ham virkelig til en sjældenhed, for store og komplekse filmskabere som David Lynch, Terrence Malick og Lars von Trier er visionære, ikke intellektuelle. De fremmaner originale og fængslende syner, men de har ikke den prægnans og skarphe i tanken, som kendetegner den sande intellektuelle. Det har Alain Resnais.

Derfor er det ikke primært lysende klarhed, man umiddelbart forbinder med hans excentriske produktion. Tidlige værker som *Hiroshima, min elskede* (1959) og især *I fjor i Marienbad* (1961) er jo både berømte og berygtede for at være vanskeligt tilgængelige med deres gådefulde forhold mellem nutid og fortid, mellem virkelighed og drøm, men med *Min onkel fra Amerika* (1980) demonstrerer Resnais veloplagt, at det faktisk er muligt at være intellektuel, klart forståelig og elementært underholdende på én gang (fig. 2).

En klog professor

Filmens fundament er teorier fremsat af den franske medicin-professor Henri Laborit, der forsker i levendes væsensers adfærd og dens årsager. Den allerførste replik i filmen lyder "Et væsens eneste grund til at eksistere er at eksistere", og det klinger unægteligt højtpandet, men kommer til at give god mening hen ad vejen – ud fra eksperimenter med rotter, som vi mennesker i vores reaktioner minder ganske meget om, drager professor Laborit en række konklusioner om vore fundamentale reaktionsmønstre, og de tanker er ikke spor vanskelige at fatte.

Til gengæld ville de have gjort *Min onkel fra Amerika* frygteligt teoretisk, hvis ikke Alain Resnais havde iført teorierne om angst, flugt, aggressivitet osv. en vedkommende historie – i begyndelsen endda hele tre historier, idet vi følger dels bondesønnen René Ragueneau (Gérard Depardieu), der gør karriere inden for tekstilindustrien, dels den håbefulde skuespillerinde Janine Garnier (Nicole Garcia), og dels forfatteren, radiochefen og politiker Jean Le Gall (Roger Pierre) (fig. 3).

Ret tidligt i filmen smelter to af beretningerne sammen, idet Janine bliver den gifte familiefar Le Galls elskerinde – hvorved filmen blandt meget andet også bliver til et trekantsdrama – mens disse to figurer først hen mod slutningen mødes med Ragueneau, der for karrierens skyld er rejst væk fra kone og børn, men konstant må kæmpe med usikkerhed og en følelse af underlegenhed, hvad der i filmens dramatiske højdepunkt er tæt på at få fatale konsekvenser.

En øde ø spiller en vigtig rolle i filmen – her blev Le Gall født, og hertil drager han og Janine i en af filmens på én gang forunderlige og lysende klare slutsekvenser (fig. 4). Han er trods sin flotte karriere egentlig en kryster og et skvadderhoved, men skønt både han og Ragueneau altså rummer store svagheder – Janine er klart den mest helstøbte af de tre – er der intet misantropisk ved Resnais' film. Snarere en mild undren over, hvor egoistisk og forudsigeligt vi mennesker ofte opfører os – præcis ligesom rotterne.

Jamrer på gulvet

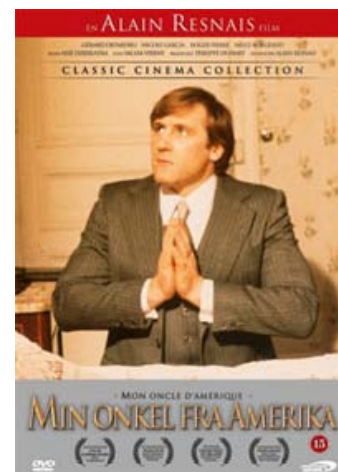

Fig. 1: Forsiden af DVD-coveret til den aktuelle danske udgivelse af "Min onkel fra Amerika".

Fig. 2: Værker som "I fjor i Marienbad" er berømte og berygtede for at være vanskeligt tilgængelige, og i sammenligning er "Min onkel fra Amerika" en noget mere imødekommende film.

Fig. 3: Janine (Nicole Garcia) spiller den håbefulde skuespillerinde, der senere i filmen bliver familiefaren Le Galls elskerinde.

Fig. 4: Janine (Nicole Garcia) og Le Gall (Roger Pierre) på den lille ø, hvor han blev født.

Menneskene er ikke onde i denne film, men de handler ofte irrationelt og styret af primitive impulser. Blandt andet illustrerer handlingen professor Laborits ord om, at hvis man i en konfliktsituation hverken kan flygte eller slås, bliver man syg, og i det hele taget skildrer filmen ofte reaktioner, som man kan kalde psykosomatiske – især mændene har en tendens til at falde jamrende om på gulvet, når det virkelig brænder på, mens såvel Janine som Ragueneaus og Le Galls hustruer besidder en stolthed og styrke – selv om de absolut er sårbare – der også får *Min onkel fra Amerika* til at fremtræde som en hyldelse til det kvindelige køn. Det er kvinderne, der lider mest, men det er også dem, der tåler mest (fig. 5).

Sammenligner man denne film med Alain Resnais' øvrige – for eksempel så fremragende titler som *Muriel* og *Providence* – vil man nok konkludere, at filmatiseringen af professor Laborits ikke ligefrem banebrydende teorier næppe hører til den store franske auteurs mest vægtige værker, men at den til gengæld ofte har en lethed i tonefaldet, som er charmerende. Når for eksempel Ragueneau får en ny kollega, der mest ligner en farlig konkurrent, og de to mænd sidder anspændte over for hinanden ved hvert sit skrivebord og om kap griber ud efter telefonerne, når de ringer, ligner det næsten en komedie af Jacques Tati – men for Ragueneau opleves det som blodig alvor.

Det er dejligt at gense den i dag næsten glemte Nicole Garcia, der var en både statuarisk og intelligent skuespillerinde, og det er rart at se Gérard Depardieu på et tidspunkt, hvor han endnu ikke har fået et fysisk omfang som Mont Ventoux. (fig. 6). Begge får lov at spille stærke følelser ud, men Alain Resnais vælger med mellemrum at bryde fiktionen ved at klippe gamle, sort/hvide scener med Jean Gabin, Danielle Darieux og Jean Marais ind i filmen. På den måde minder han os om, at han ikke ønsker at forføre vore følelser, men at appellere til vores eftertanke – og nok os til vores sympati med medmennesker, der opfører sig fjollet, for denne film rummer gode forklaringer på, hvorfor de gør det.

Vigtige valg

På sin vis kan professor Laborits teorier kaldes ganske nedslående, for han reducerer stort set vores adfærd til instinktive reflekser og tillærte reaktioner – ligesom rotten kan lære at løbe ind i naboburet, når et blinkende lys advarer den om, at lige om lidt vil den få elektrisk stød i sit eget bur. Den frie vilje er der unægtelig ikke meget plads til i denne beskrivelse af mennesket – "Levende væsener er en hukommelse, der agerer", siger professoren – men Resnais åbner for en debat om disse synspunkter, fordi han ofte placerer filmens personer i situationer, hvor de skal træffe vigtige valg. Skal den ene ægtemand forlade sin kone for elskerindens skyld? Skal den anden flytte fra sin familie for karrierens skyld? (fig. 7) Og træffer de deres valg slet og ret som agerende hukommelser, eller spiller moralske og eksistentielle overvejelser også ind? Overvejelser, som professor Laborit ikke kan måle eller veje i sit laboratorium?

Som vi ved fra hans øvrige film, leverer Alain Resnais aldrig bekvemme, færdigpakkede svar på noget som helst. Som intellektuel filmskaber har han respekt for sit publikum – her ligner han sin østrigske kollega Michael Haneke – og han har altid været optaget af tidens relativitet og hukommelsens lunefulde upålidelighed. Der er begivenheder i hans film, som måske og måske ikke sker inden for fiktionens "virkelighed", og hvis han havde været japaner, havde det uden tvivl været ham, der lavede "Rashomon".

Den dag i dag fremtræder *Min onkel fra Amerika* som en progressiv og eksperimenterende film, men det er værd at understrege, at Alain Resnais hverken er en filmisk asket som Robert Bresson eller en udflippet provokatør som den yngre Gaspar Noë (fig. 8). Selv om den forhåndenværende film begynder halvvejs abstrakt med billedet af et rødt, bankende hjerte, bevarer instruktøren en sund jordforbindelse og er fuldstændigt realistisk, når f.eks. den bedragne hustru fortæller elskerinden en gribende løgnehistorie for at erobre sin ægtemand tilbage. Det kunne en rotte i et laboratorium immervæk ikke have gjort – selv om Resnais i et par af filmens scener helt bogstaveligt forsyner dens mennesker med rottehoveder, hvad der nok er det mindst vellykkede påfund i filmen.

Det betyder ingenting. Som en biologisk-psykologisk-sociologisk analyse af den almenmenneskelige adfærd er *Min onkel fra Amerika* et værk af usædvanlig kaliber med den ekstra kvalitet, at mens professor Laborits ord på lydsporet er klare nok, er billederne undertiden ganske underfundige og ikke nødvendigvis totalt i overensstemmelse med den gode professors teorier. Alain Resnais lader sig ikke nøje med at filmatisere, men fortolker frit og gerne flertydigt. Det er meget stimulerende, og hist og her er det oven i købet morsomt.

Fig. 5: Mændene er nogle skvat, hvorimod kvinderne besidder både stolthed og styrke i "Min Onkel fra Amerika". Her er det Ragueneaus (Gerard Depardieu), der serverer middag for en ny kollega og konkurrent. I baggrunden Marie Dubois som Depardiους hustru.

Fig. 6: Det er rart at se Gerard Depardieu på et tidspunkt, hvor han endnu ikke har fået et fysisk omfang som Mont Ventoux. Her beder han Gud om forladelse, idet han agter at begå selvmord.

Fig. 7: Gerard Depardieu taler i telefon med sin kone, som han er rejst fra for karrierens skyld.

[Fig. 8: Alain Resnais er uden tvivl en progressiv og eksperimenterende instruktør, men i modsætning til Gaspar Noë, som vel kan betegnes som en udflippet provokatør, er Resnais god til at bevare jordforbindelsen og holde et realistisk niveau i sine film.

Fakta

Min onkel fra Amerika (Mon oncle d'Amerique). Fransk film fra 1980.

Instrueret af Alain Resnais på basis af et manuskript af Henri Laborit og Jean Gruault. 125 minutter. Udsendt på DVD af Another World Entertainment med enkelte ekstra features (biografi, trivia, filmografi). Filmen var nomineret til en amerikansk Oscar for bedste manuskript og blev på festivalen i Cannes hædret med Grand Prix de Jury.

[Udskriv denne artikel](#)

[Gem/åben denne artikel som PDF](#)

[Gem/åben hele nummeret som PDF](#)